Bartels, P.

"Die Fortschritte der Lehre von den fossilen Knochenresten des Menschen in den Jahren 1900 bis 1903", Hermann Klaatsch, "Ergebnisse der Anatomie und Entwickelungsgeschichte", t. 12 (1902), s. 545-651 : [recenzja]

Światowit 7, 69-70

1906

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

MUZEUM HISTORII POLSKI

przyznał, że ci, co tak utrzymują, a mianowicie Zaborowski i piszący te słowa, są konsekwentni *), a wszak konsekwencya także coś znaczy.

Edward Bogusławski.

Hermann Klaatsch. ***Die Fortschritte der Lehre von den fossilen Knochenresten des Menschen in den Jahren 1900 bis 1903.*** „Ergebnisse der Anatomie und Entwickelungsgeschichte“, 1902, tom 12, str. 545—651. 30 rycin w tekście.

Cała walka kilku lat ostatnich, która tak znacznie przyczyniła się do wyjaśnienia niejednego z zagadnień antropologicznych, wznawia się żywo przed okiem duchowem czytelnika w tem sprawozdaniu, które obszernie uwzględnia szeroko rozrzuconą literaturę i uwyraźnia szczegóły przez dokładne objaśnienia słowem i obrazem. Rozdział pierwszy: „Ukształtowanie podstaw nauki o człowieku kopalnym“, zajmuje się pomnożeniem przyniesionego przez lata ostatnie materyału badań, zwłaszcza zaś rozważaniem dyskusyi między *Schwalbem* a *Klaatschem* w sprawie typu neandertalskiego; następnie nowemi bogatemi znaleziskami *Gonjanovica-Krambergera* w Krapinie; w końcu przytaczają się również doniosłe znaleziska człowieka „*Grimaldi*“ w jaskiniach w pobliżu Mentony, które zawdzięczamy *księciu Monaco;* na nowo zbadane i ocenione przez *Klaatscha* pozostałości z *Galley-Hill;* podane do wiadomości przez *Schombathego* znalezisko człowieka dyluwialnego z jaskini Księcia Jana pod *Lautsch* na *Morawach.* Znalezione w swoim czasie w *Předmoście* pozostałości ogółem 20 osobników zostały częściowo na nowo opracowane przez *Kříža* i *Walkhoffa.* Z tym rozdziałem wiążą się sprawozdania o pracach, zajmujących się zagadnieniem okresu lodowego i podziału epoki paleolitycznej, zwłaszcza zaś głównie przez *Klaatscha* **), powołanego do życia zagadnienia eolitu, oraz kwestyą grot, ozdobionych rysunkami. Rozdział drugi traktuje o *paleolitycznych pozostałościach szkieletów ludzkich*, zwłaszcza zaś *czaszek.* Wynikiem żmudnych poszukiwań, do których stosowano pomysłowe nowe metody, oparte głównie na zastosowaniu dyagramów *Lissauera*, jest znane ustalenie typu z Neanderthal i Spy, jako rasy paleolitycznej osobnej, acz nie jedynej. *Klaatsch* sądzi, że do tego typu zaliczyć można i człowieka z Krapiny. Przeciwnie, fragmenty z Canstatt, Egisheim, Denise nie należą do grupy neandertalskiej. Za przedstawiciela innego cyklu uważa

*) Český časopis historický XII. 1906. s. 70: jak důsledněji činí Zaborowski a Boguslawski...

**) Głównie przez A. Rutota z Brukseli.

Klaatsch na nowo przez siebie zbadaną czaszkę z *Galley-Hill*, którą pragnie wprowadzić w związek z czaszką, znalezioną w r. 1891 w *Brnie Morawskiem* przez *Makowskiego*, kiedy *Macnamara* upatruje pokrewieństwo czaszki z *Galley-Hill* z czaszką *gibraltarską*. Zdaniem *Klaatscha*, grupa *Galley-Hill* zajmuje środek między rasami *Neandertal* a *Cro-Magnon*. Pozostałości podbródków i zębów badane były na nowo przeważnie przez *Walkhoffa*, a badania te wywołały kwestye całkiem nowe i interesujące. Znane są wyniki tych badań. Uznaną zasługą *Klaatscha* oraz jednym z najdonioślejszych celów jego wytężonych usiłowań w ciągu ostatniego trzechlecia jest szczegółowe zbadanie kości szkieletu oraz właściwa ocena ich doniosłości; sprawozdanie zawiera w sobie głównie powtórzenie znanych wyników i poglądów autora. Rzecz zrozumiała, że ten ostatni rozdział, jak zresztą wogóle cała część druga, ma stanowcze zabarwienie podmiotowe. Za zdobycz naogół najbardziej wartościową uznaje autor wysubtelnione i nieraz nowe postawienie zagadnień w ostatniem trzyleciu. Tak w rozdziale ostatnim: „*Nowe zdobycze i zagadnienia w kwestyi pochodzenia ludzkości i jej podziału na rasy*“ — powiada on: „Niejasne zagadnienie, czy człowiek istniał już w okresie trzeciorzędowym, zastąpione zostało przez dokładniejsze; celem badania stała się odpowiedź na trzy pytania: w jakiej chwili okresu trzeciorzędowego nastąpiło wyróżnienie cech specyficznie ludzkich z pomiędzy cech ogólnych zwierząt naczelnych, będących przodkami wspólnymi ludzi i małp? w której okolicy powierzchni kuli ziemskiej nastąpiło to stanie się człowiekiem? jakie czynniki na to głównie oddziałały?“—Na pierwsze z tych pytań odpowiada *Klaatsch* teoryą swoją i *Verneau* o wysokim wieku gieologicznym śladów ręki ludzkiej, które to ślady sprowadzają się aż do przodków eocenicznych dzisiejszych zwierząt ssących i, jako na czas oddzielenia się człowieka od pnia wspólnego naczelnych, wskazywać mają na wczesny okres trzeciorzędowy. Tu przytacza autor prace *Walkhoffa* i inne, dotyczące ukształtowania pierwotnego uzębienia ludzkiego. Ze względu na zaszłe od czasu powstania człowieka kolosalne zmiany powierzchni ziemi, *Klaatsch* zrzeka się poszukiwania miejsca tego powstania; wszakże, biorąc pod uwagę późniejsze czasy, uważa znaną hypotezę *Schoetensacka* za nader owocną; przypisuje też jej wielką wartość ze względu na ukształtowanie się wyobrażeń o sposobie powstania człowieka.

P. Bartels.

(„Centralbl. f. Anthropol.“, t. IX, zesz. 3.)